

ՄԱՏԵՆԱԽՕՍԱԿԱՆ

1. Մարգար. Հալածանքի ծնունդը. քերթուած (Քարիի երգերից) Ալէքսան-
դրապօլ. 1905. էջ 64.

Պ. Մարգարը գրելու ձիրքի նշաններ է ցոյց տալիս. այս անգամ նա՝ շատ յաջող նիւթ է ընտրել, բայց տարաբախտաբար չէ կարողացել լաւ մշակել իւր գաղափարը: Եթէ հեղինակը իւր ընտրած նիւթը կարգին ուսումնասիրէր և սիմվոլական ցնորքներից հետու մնար՝ շատ սիրուն և գաղափարական պատկեր կարող էր լինել «Հալածանքի ծնունդը»: Առհասարակ նոր սկսող գրիչները չեն կարող յաջողութիւն ունենալ այդ ուղղութեամբ. սիմվոլիզմը միմիայն շնորհալի ու տաղանդաւոր վիպագիրների գրուածքների մէջ մի բանի նման է լինում, թէ չէ մեծ մասամբ անշնորհք և անհասկանալի բառերի կուտակումն է ներկայացնում: Եթէ ժողովրդին ընթերցանութեան նիւթ էք տալիս և ուզում էք, որ նա օգտուի կարգացածից և զարգանայ, այնպէս գրեցէք, որ նա բան հասկանայ. հակառակ դէպքում մի երկու էջ կարդալուց յետոյ գիրքը դէն կշտուուի. ընթերցողն ամեն անգամ հրաեղ որոնի պ. Մարգարին ու հարցնի՝ թէ ինչ է նշանակում «ուղիների տիտան հասակ», «մեծ ուղիների տիտան հասակը անա չափելով... ես քուն եմ մտնում» էջ 1). «քոնաքարուած ուղեղ» («քոնաքարուած խղճուկ ուղեղս մեղմիկ շոյում է» էջ 1.), «սրտի արգանդ» («Որ ծնունդ առար սրտիս արգանդում» էջ 6.), «աղիքների ականջներ» («Թող նոցա փորում գար, աղիքների սուր ականջներին իւր գաղտնիքները յաւիտեան պատմէ» էջ 41), «թլպատած խիղճ», «հոգով ներքինի» (եւ հզօր շահի՝ խիղճը թլպատած, հոգով ներքինի բիւր ծառաները» էջ 45) և այլ այսպիսի անմտութիւններ: Խնայեցէք ընթերցողներին: Պ. Մարգարի մուսաներն էլ տարօրինակ բաներ են «Քե՛զ՝ սիրոյ ծնող, սիրոյդ՝ վշտի մայր, վշտին՝ ինձ դայեակ—անա ձօնում եմ ձեր ար-

գասիբը... Դո՛ւք էք իմ մուսանս—էջ 7. հանելուկ. հիվ կամ
թնչն է Մարգարի մուսանս:

2. Ժ. ՄԱՍՍՈՆ. Նապաստակ Խեչանի վրէժնորդութիւնը կամ ինքն քեզ
օգնիր. զրոյց պատկերազարդ, Ֆրանս. փոխադրեց Լևոն Մելիք-Աղամանց. Թիֆ-
լիզ 1905. էջ 57.

Ճիշտն ասեմ՝ վաղուց է այսպիսի հայաշունչ լեզուով
գրուած մանկական գիրք չէր ընկել ձեռքս. Թէև գրքի վրայ
փոխադրութիւն է տպուած, բայց իսկապէս ինքնուրոյն աշ-
խատութեան տպաւորութիւն է թողնում: Գրքի իւրաքանչիւր
էջից բուն հայ լեզուի բուրմունքն է ստացւում. գեղեցիկ ոճեր,
ժողովրդական բառեր, կոկ, պարզ դե իւրըմբռնելի նախադա-
սութիւններ. այսպիսի յատկութիւնները գնահատելի են գրքերի
և մանաւանդ մանկական ընթերցանութեան գրքերի համար:
Այս մանկական զրոյցի բարոյականն է ինքնօգնութեան գա-
ղափարը, որ շատ յարմար ընթերցանութեան նիւթ է մանա-
ւանդ մեր ժամանակներում. միշտ ուրիշների յուսով ապրողը
վերջը բոլոր ունեցածն էլ կկորցնի: Գրքի արտաքինն էլ հա-
մապատասխանում է ներքին արժանաւորութեանը. տպուած
է մաքուր, խոշոր տառերով և ընտիր թղթի վրայ. յաջող են
նաև պատկերները:

3. ՅԱՐ. ՆՄԱՅԵԱՆ. Միենոյն՝ գողաղում... պատկեր. Թիֆլիս 1905 թ. էջ 16.

Վերջին տասնամեակի ընթացքում հայ ժողովրդի կրած
սոսկալի տառապանքները, հայի ընակավայրը արեան հեղեղներով
ծածկող գազանային արարքները, մի այնպիսի դրութիւն ստեղծե-
ցին, որի առաջ նսեմացան մեր պատմագիրները և ձեռագիրների
յիշատակարաններում նկարագրուած արիւնալի ու հոգեմաշ
գեժբաղտութիւնները, հայութեան սև ճակատագրի միշտ և շա-
բուրունակ կրկնուող պատահարները, ժողովրդական սարսափի
մը տեսակը մնաց, որ չկրեց բազմաչարչար հայութիւնը. կո-
տորած, աւերում սով, հրդեհ, երկրաշարժ, երաշտ, մորեխ,
խօլերա, բռնութիւն, բանտ, աքսոր... էլ որ մէկն ասեմ: Եթէ
այս դառնութեան ու լեռնացած վշտի շրջաններում մենք տա-
ղանդաւոր գրողներ ունենայինք, կարող էին իրենց անունն
անմահացնել՝ իրական կեանքի արիւնքներով դրամաները շա-
բահիւսելով. բարթուղիմեան պատմական գիշերները մեր ներ-
կայի լուկ ուրուագծերը կարող են լինել... Տարաբախտաբար